

Vastine eduskunnan oikeusasiamiehelle Opetushallituksen selvityksestä

Vastinetilaisuus. Kantelin 28.3.2006 päivämälläni kirjoituksella eduskunnan oikeusasiamiehelle siitä, että Opetushallituksen 15.3.2006 (verkkosivuillaan) antama uusittu (päiväämätön) muistio tai tiedote *Perusopetuslain muutoksen vaikutukset uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetukseen sekä koulun toimintaan* vaikenee opetuksen järjestäjiä, kouluja ja huoltajia harhaan johtaen siitä perusopetuslain 13 §:n 1 momentin uudesta vallitsevasta tulkinnasta, että oppilaiden enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman lapsen huoltaja ei toisen huoltajan vastustaessa voi pätevästi ilmoittaa lasta enemmistön uskonnon opetukseen. Opetushallitus antoi 30.5.2006 siltä kantelustani 5.4.2006 pyydetyn selvityksen, jonka jäljennöksen esittelijäneuvos Jorma Kuopus lähetti minulle 2.8.2006 mahdollista vastinettani varten; vastineeni tulee saapua viimeistään 4.9.2006.

Perusopetuslain 13 §:n tulkinnasta. Korkeimman hallinto-oikeuden kyseisen vuosikirjapäätöksen KHO:2004:99 mukaan, kun otetaan huomioon uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentti ja lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 5 §, toinen huoltajista ei toisen huoltajan vastustaessa voi pätevästi tehdä perusopetuslain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman lapsen osallistumisesta [enemmistön] uskonnonopetukseen. Tässä perusteluina käytetyt lainkohdat sanovat erityisesti, että lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät lähtökohtaisesti huoltajat yhdessä ja että asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat päättää vain yhdessä.

Tämä KHO:n antama laintulkinta on siis tuomioistuimen päätös. Se ei sellaisenaan kata kuin yhden useasta analogisesta tilanteesta, joissa lakia on kuitenkin tulkittava samalla tavalla. Päätöksen muotoilu ei myöskään sellaisenaan kävisi lakitekstiksi eikä oikein toimintamalliksikaan.

Näin ollen mielestäni perusopetuslain 13 §:n 1 momentissa mainittu huoltajan ilmoitus, 3, 5 ja 6 momenteissa mainittu huoltajan pyyntö ja 4 momentissa mainittu huoltajien päätös kaikki tarkoittavat vallitsevan laintulkinnan mukaan huoltajien yhteistä ilmoitusta, pyyntöä tai päätöstä. Tällöin ilman sellaista huoltajien yhteistä toimenpidettä evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvalla oppilaalle on opetettava evankelis-luterilaista uskontoa, ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvalla oppilaalle ortodoksista uskontoa ja uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomalle oppilaalle elämänskatsomustietoa; jos kyseistä opetusta ei kuitenkaan järjestetä vaatimuksen vähintään kolmesta oppilaasta jäädessä täyttymättä, oppilaalle on järjestettävä perusopetusasetuksen 5 §:n määräämää muuta opetusta tai ohjattua toimintaa, ja samoin sitä

on järjestettävä myös oppilaalle, joka kuuluu muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan eikä osallistu oman uskonnollisen yhdyskuntansa antamaan koulun uskonnon opetusta korvaavaan opetukseen (oletan tässä, että kyseinen uskonnollinen yhteiskunta ei ole enemmistöinä). Kaikissa näissä tilanteissa opetuksen järjestäjän ja koulun on toki tiedotettava huoltajalle tästä oppilaalle järjestettävästä oletusarvoisesta opetuksesta, ja huoltajista ainakin yhden olisi tämän tiedotteen syytä kuitata vastaanottaneensa. Mutta huoltajilta ei saa vaatia yhteistä kuittausta eikä tietysti yhdeltäkään heistä minkäänlaista ilmoitusta, saati yhteistä ilmoitusta.

Opetushallituksen tiedotteen kohdassa 1.1 mainittu Opetushallituksen esitys opetusministeriölle, että se selventäisi säädöstasolla muiden kuin opetusta pyytävien oppilaiden osallistumisvelvoitteen oman uskonnon opetukseen, saattaa johtaa muutokseen siinä, mikä on muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvalla oppilaalla yllä tarkastelemassani tilanteessa järjestettävä oletusarvoinen opetus. Nythän tiedotteen kohdassa 1.1 eduskunnan oikeusasiamiehen päätökseen 6.6.2005 viitaten Opetushallitus suosittaa, että siihen asti, kunnes osallistumisvelvoite on säädöstasolla täsmennetty, vain ne oppilaat, joiden huoltaja on pyytänyt oman uskonnon opetusta, osallistuvat opetukseen.

Mielestäni opetusministeriön olisi samassa yhteydessä täsmennettävä perusopetuslain 13 §:ää niin, että eri momenteissa mainitun *huoltajan ilmoituksen, pyynnön tai päätöksen* sijasta olisi oltava *huoltajien yhteinen ilmoitus, pyyntö tai päätös*. Tällöin olisi ehkä syytä ottaa mukaan sama poikkeussäännös kuin on lapsen uskonnollisesta asemasta päättämisen suhteen uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentin viimeisessä virkkeessä eli siis seuraava:

Jos tuomioistuimien on lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 9 §:n 3 momentin nojalla päättänyt tehtävien jaosta lapsen huoltajien kesken toisin, noudatetaan kuitenkin tuomioistuimen päätöstä.

Teen tällä vastineeni päivämäärällä tällaisen esityksen opetusministeriölle (**liite 1**); kaikki siinä käyttämäni perustelut esiintyvät myös tässä vastineessani.

Sellainen toimintamalli, jossa yksi huoltajista esittäisi kyseisen ilmoituksen, pyynnön tai päätöksen ja samalla toinen huoltaja (muut huoltajat) ilmoittaisi (ilmoittaisivat) saaneensa tiedon tästä ja siihen suostuvansa, täyttäisi kaiketi KHO:n laintulkinnan sekkin, mutta olisi selvästikin huonompi kuin esittämäni toimintamalli.

Pyydän oikeusasiamiestä yhtymään tähän esitykseeni opetusministeriölle.

Aiempien kanteluiden ratkaisuihin. On syytä lainata laajemmin sitä, mitä asiasta lausuttiin apulaisoikeusasiamies Ilkka Raution 6.6.2005 antamassa ratkaisussa Satu Honkalan kanteluun dnro 1705/4/03:

Opetushallituksen mukaan korkeimman hallinto-oikeuden mainitusta perusopetuslain 13 §:n 1 momentin tulkinnasta voitaneen päätellä, että ennen lainmuutosta uskonnonopetukseen osallistuvien uskontokuntiin kuulumattomienkin osallis-

tuminen edelleen opetukseen edellyttäisi huoltajien nimenomaista tahdonilmaisua.

Edellä esitetyn päätelmän mukaan myös muihin uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien oppilaiden osalta heidän edelleen osallistuminen enemmistön uskonnon mukaiseen uskonnonopetukseen edellyttäisi Opetushallituksen käsityksen mukaan heidän huoltajiensa nimenomaista tahdonilmaisua.

Edellä esitetyn vuoksi tiedote kaipaa Opetushallituksen käsityksen mukaan täsmennystä siltä osin kun siinä on kysymys niistä enemmistön uskonnonopetukseen osallistuvista, jotka ovat ennen lainmuutosta tehdyn ratkaisunsa perusteella jatkaneet uskonnonopetuksen osallistumisvelvollisuuttaan. [Opetushallituksen lisälausunnossa 18.3.2005: ”jatkaneet uskonnon opetuksessa ilman lakiin perustuvaa velvollisuutta”.]

Kannanotto: *Opetushallitus on ilmoittanut pitävänsä tarpeellisena tiedotteen tarkistamista edellä mainitulta osin. Asia ei anna minulle aihetta enempiin toimenpiteisiin.*

Tästä käy erityisen selväksi se, että huoltajien nimenomainen tahdonilmaisuu tarvitaan noissa tapauksissa, mikä oli myös omien kanteluideni tavoite, mutta myös viittauksesta KHO:n perusopetuslain 13 §:n 1 momentin tulkintaan se, että sellaisen tahdonilmaisun on oltava nimenomaan huoltajien yhteinen. Tämä jälkimmäinen, mielestäni apulaisoikeusasiamies Raution näin ratkaisussaan hyväksymä ja tukema seikka olisi sitten vaatinut Opetushallituksen uudessa tiedotteessa yksiselitteisemmän ilmaisuuden.

Opetushallituksen tiedotteesta. Palaan vielä tähän tiedotteeseen, jolloin tulen jo ottaneeksi kantaa Opetushallituksen selvitykseen, jota tarkastelen varsinaisesti vasta alempana.

Myönnän nyt, että Opetushallituksen tiedotteen kohdan 1.3 viidennessä kappaleessa eli kanteluni kohteena olevassa tekstissä toki puhutaan oppilaan huoltajista monikossa: ”opetuksen järjestäjän tai koulun tulee tiedottaa huoltajille, että näiden tulee erikseen ilmoittaa, mihin opetukseen oppilas jatkossa osallistuu”. Samoin on muuten asianlaita tiedotteen kohdan 4 kolmannessa kappaleessa: ”Tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia oppilasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä ja mahdollisesta vaihtoehtoisesta toiminnasta, mikäli vakaumus estää osallistumisen juhlaan tai sen osaan.” Tätä tekstiä taas ei ollut vanhoissa ohjeissa. Mutta muutoin tiedotteessa puhutaan oppilaan huoltajasta yksikössä.

Kuitenkaan moittimassani tekstissä ei sanota suoraan, että mahdollisen ilmoituksen oppilaiden enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman oppilaan osallistumisesta tämän enemmistön uskonnon mukaiseen uskonnon opetukseen on oltava huoltajien yhteinen ja että sama koskee vastaavaa perusopetuslain 13 §:ssä tarkoitettua pyyntöä tai päätöstä.

Teksti myös antaa sen väärän käsityksen, että huoltajilta ylipäätään tarvittaisiin jokin ilmoitus (tai pyyntö tai päätös). Lain mukaan ei tarvita, ei varsinkaan

yhteistä. Yhden huoltajan kuittaus tiedoksisaannista riittää, mutta muuta aktiivisuutta huoltajilta ei saa vaatia. Huoltajilta ei varsinkaan saa epäsuorastikaan vaatia yksimielisyyttä. Tilanne ei ole symmetrinen.

Se, että tiedotteessa ei olisi ainoastaan viitattu eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottoon, vaan myös kerrottu KHO:n laintulkinnasta, olisi johtanut opetuksen järjestäjät, koulut ja huoltajat ymmärtämään tilanteen paremmin. Tiedotteessa olisi lisäksi ollut annettava KHO:n päätöksen täsmällisemmin huomioon ottava toimintamalli.

Opetushallituksen selvityksestä. Lainaan ja tarkastelen tätä selvitystä virke virkkeeltä seuraavasta virkkeestä alkaen:

Tiedotteen sanamuodoksi valittiin nimenomaan tähän kohtaan monikolliset ilmaukset ”huoltajien” sekä ”näiden”, jotta lukijalle tulee selväksi, että molempien huoltajien tulee asiassa ilmaista kantansa ja sen ollessa yksimielinen, niin koulu voi sijoittaa oppilaan enemmistön mukaiseen uskonnonopetukseen.

Lukijalle asia nimenomaan ei tule selväksi. On epäselvää jo siinä, miten tiedotteen tämän kohdan sana ”erikseen” tulee ymmärtää.

Itse olen ymmärtänyt sen niin, että sanalla tarkoitetaan, että kyseessä on poikkeuksellinen ilmoitus, joka pitää erikseen tehdä nyt tämän kerran eduskunnan oikeusasiamiehen kannanoton perusteella, koska vanhan uskonnonvapauslain aikainen pidätyminen vaatimasta lapselle vapautus enemmistön mukaisesta uskonnonopetuksesta ei riitä. Vanhan lain aikainen kannanotto tehtiin kenties lomakkeella, joka oli vain osa koulutulokkaasta täytetyistä asiakirjoista, eikä sitä siis tehty erikseen. Nyt kyseessä on erikseen huoltajille tehtävästä tiedottamisesta ja ilmoituspyynnöstä. Vastaisuudessa ilmoitus tehdään jälleen vain koulutulokkaasta. Tämä tulkinta on varmastikin sinänsä oikein; tällä kertaa tarvittiin erikseen lähtökohtaisesti kaikkia vuosiluokkia koskeva kysely. Erityisesti tätä tulkintaa ei voi sulkea pois. Tällöin tiedotteesta ei siis ainakaan sanan ”erikseen” kautta yksikäsitteisesti ja huomiota herättävästi selviä, että oppilaiden enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman oppilaan osallistuminen (edelleen) tämän uskonnollisen yhdyskunnan mukaiseen uskonnonopetukseen vaatii huoltajien *yhteisen* ilmoituksen. Lukija voi päinvastoin ajatella, että oppilaan huoltajien ilmoitus oppilaan osallistumisesta uskonnonopetukseen voisi kahden tai useamman huoltajan tapauksessa olla myös vain yhden huoltajan tekemä kuten aiemminkin ja kuten se on sanottu muistion sisältämissä perusopetuslain 13 §:ssä.

Vai pitäisikö sana ”erikseen” ymmärtääkin niin, että oppilaan jokaisen huoltajan olisi kunkin erikseen tehtävä kyseinen ilmoitus? Tällainen vaatimus olisi väärin, sillä ei oppilaan yhdenkään huoltajan tarvitse edes tehdä minkäänlaista ilmoitusta, saati, että jokaisen huoltajan olisi erikseen tehtävä kyseinen ilmoitus. Yhteistä ilmoitusta huoltajilta taas nimenomaan ei voi vaatia; sellainen tarvitaan vain lapsen ilmoittamiseen enemmistön mukaiseen uskonnonopetukseen. Vaatimus erillisistä ilmoituksista olisi myös tarpeettoman mutkikas, sillä yhden ilmoituslomakkeen tulisi toki riittää.

Yksi huoltajista taas ei voi vastoin toisen huoltajan kantaa halutessaankaan pätevästi tehdä ilmoitusta lapsen osallistumisesta enemmistön mukaiseen uskonnonopetukseen; sellaisessa ristiriitatilanteessa huoltajat eivät voi tehdä yhteistä ilmoitusta, ellei uskonnonopetusta toivova huoltaja sitten tiedä lakia ja sen vallitsevaa tulkintaa, jolloin hän osaisi luopua hedelmättömästä toiveestaan. Ristiriitatilanteessa he eivät myöskään ehkä välttämättä pysty päättämään, mikä lapsen katsomusaine sitten oikein olisi. Myöskään opetuksen järjestäjä ja koulu eivät ehkä osaa tätä heille kertoa. Opetushallituksen tiedote ei kerro opetuksen järjestäjille ja kouluille siitä, eikä tiedote tällöin siis voi myöskään opastaa näitä kertomaan huoltajille siitä, että huoltajien nimenomaan ei tarvitsekaan päätyä yksimielisyyteen ja että vallitseva uusi laintulkinta antaa ristiriitatilanteessa yksikäsitteisen tien edetä: koulu ei sijoita lasta enemmistön mukaiseen uskonnonopetukseen, vaan ratkaisun on oltava jokin toinen eli useimmiten elämänkatsomustiedon opetus.

Mielestäni edellinen tulkinta kuitenkin sulkee jälkimmäisen tulkinnan pois. Silloin pelkkä monikkojen käyttö ei riitä sanomaan asiaa selvästi varsinkaan, koska tiedotteen teksti esittää erilaiset ilmoitukset keskenään symmetrisiksi.

Opetushallituksen selvityksen yllä lainaamani virkkeen perusteella näyttää silti siltä, että Opetushallitus olisi tarkoittanut jälkimmäistä tulkintaa (tai ainakin selvityksen laatijat, jotka saattavat hyvinkin olla toiset kuin tiedotteen laatijat). Mutta silloin selvityksen jatkok teksti

Tiedotteessa suluissa oleva teksti lisättiin, koska ei ole tarkoituksenmukaista edellyttää useita samansisältöisiä ilmoituksia huoltajilta.

olisi omituisella tavalla ristiriidassa tämän kanssa. Pitäessään nimittäin näin huolta siitä, että huoltajia ei vaivattaisi tarpeettomasti eri aikoina samansisältöisillä ilmoituksilla, ei kuitenkaan välitettäisi sitä, että huoltajia vaivattaisiin nyt tällä yhdellä kerralla pyytämällä heiltä tarpeettomasti eri ilmoitukset. Kaiketi Opetushallituskin kuitenkin siis tarkoittaa sanalle ”erikseen” sen ensimmäiseksi esittämäni eli omaa tulkintaani.

Olen viimeisimmässä lainauksessa ilmaistua Opetushallituksen kantaa vastaan. On nimenomaan välttämätöntä ja tarkoituksenmukaista, että huoltajille tiedotetaan, että enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman lapsen osallistuminen (edelleen) enemmistön uskonnon mukaiseen uskonnonopetukseen vaatii huoltajien yhteisen ilmoituksen, ja tällöin on myös tarkoituksenmukaista kertoa opetuksen järjestäjille, kouluille ja huoltajille vakuudeksi, että kyseessä on korkeimman hallinto-oikeuden tätä asiaa koskevan päätöksen antama uusi laintulkinta.

Lainaan selvitystä edelleen:

Suluissa olevassa tekstissä ei oteta kantaa kysymykseen, että ilmoitusmenettely olisi ollut aiemmin erilainen.

Kyllä vain siinä otetaan kantaa, sillä huoltajien yhteistä ilmoitusta oppilaan osallistumiseksi uskonnonopetukseen ei ole käytännössä kysytty aiemmin missään. Koulu ei siis voi tietää, onko mahdollinen aiempi oppilaan yhden huoltajan 1.8.2003 jälkeen te-

kemä ilmoitus oppilaan osallistumiseksi enemmistön mukaiseen uskonnonopetukseen aina perustunut siihen, että huoltajat olisivat olleet asiasta samaa mieltä. Lomakkeisiin on pyydetty vain yhden huoltajan allekirjoitus, eivätkä koulut ole kertoneet huoltajille KHO:n päätöksen antamasta uudesta laintulkinnasta. Tapauksissa, joissa oppilaan huoltaja on muuta tietä saanut tietää KHO:n päätöksestä, hän on korkeintaan ottanut oppilaan pois uskonnonopetuksesta, kuten hän on voinut, eikä hän toisaalta päinvastaisessa tapauksessa suinkaan ole käynyt koululla lisäämässä omaa vahvistavaa allekirjoitustaan lomakkeeseen, jolla toinen huoltaja on aiemmin ilmoittanut lapsen enemmistön uskonnonopetukseen.

Jatkan tiedotteen lainausta yhä:

Koska varsinainen teksti selvästi viittaa molempien huoltajien yhdenmukaiseen kantaan asiassa, niin tämän mukaan myös aiemmin (1.8.2003 – 24.11.2004) tehdyn ilmoituksen tulee täyttää yleinen ehto.

Kuten olen yllä perustellut, toisaalta varsinainen teksti ei suinkaan selvästi viittaa siihen, että ilmoituksen uskonnonopetukseen on perustuttava huoltajien yhdenmukaiseen kantaan asiassa, ja toisaalta ennen 24.11.2004 tehdyissä ilmoituksissa on vaadittu vain yhden huoltajan sen suuntainen kanta. Täten tiedotteen tekstin suluissa kerrottua osaa koskeva johtopäätökseni ja moitteeni ovat edelleen perusteltuja.

Tarkastelen sitten seuraavaa selvityksen jatkoa:

Opetushallitus katsoi tiedotetta laatiessaan, että tärkeämpää kuin korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen kirjaaminen tekstiin, on asian oikean toimintamallin kirjaaminen.

Myönnän, että KHO:n ratkaisua ei sellaisenaan olisi sittenkään tarvittu sisällyttää tiedotteeseen, eikä se olisi edes ollut paras ratkaisu. Mutta sen sijaan tiedotteessa olisi ollut kerrottava, että laintulkinta on muuttunut KHO:n asiassa antaman päätöksen johdosta, ja tällöin tiedotteessa olisi pitänyt antaa oikea toimintamalli selkeällä tavalla.

Jatkan selvityksen lainaamista seuraavalla:

Opetushallitus on kantelijan kanssa samaa mieltä siinä, että ilmoitettaessa uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumaton oppilas enemmistön uskonnonopetukseen, tulee ilmoituksessa olla kaikkien oppilaan laillisten huoltajien allekirjoitus.

Huoltajien olisi siis annettava Opetushallituksen mukaan tässä tapauksessa yhteinen ilmoitus, eikä siis niin, että jokainen huoltaja kukin erikseen antaisi tuollaisen ilmoituksen. Mutta olen tosiaankin aivan samaa mieltä tässä ilmaissun Opetushallituksen kannan kanssa. Näin asia olisi tullut esittää jo Opetushallituksen tiedotteessa, ja lisäksi mielestäni olisi siis tullut myös kertoa, että kyseessä on vallitseva uusi laintulkinta, jonka tuotti eräs KHO:n antama ratkaisu.

Entä seuraava ja samalla viimeinen lainaukseni selvityksestä?

Opetushallitus katsoo, että sen tiedotteeseen 19/2006 15.3.2006 kirjoittama teksti takaa lain toteutumisen ilmoitusmenettelyn paikallisessa toteuttamisessa.

Arvioin tätä Opetushallituksen otaksumaa seuraavassa kahdessa kohdassa, joissa tarkastelen erittäin edustavia ja tärkeitä esimerkkitapauksia lain paikallisesta toteuttamisesta.

Helsingin kaupungin opetustoimi esimerkkinä. Kantelukirjeessäni 28.3.2006 mainitsemani dnro:t 1991/4/03 ja 2097/4/03 käsittänyt syyskuussa 2003 tekemäni kanteluni koski Helsingin kaupungin opetusvirastoa; kantelin erityisesti siitä tavasta, jolla opetusvirasto oli toteuttanut uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetusta koskeneen perusopetuslain muutetun 13 §:n. Otin siksi kesäkuun lopussa ja heinäkuun alussa 2006 selvää opetusviraston opetuskonsultti Sari Vahteralta siitä, kuinka opetusviraston perusopetuslinja oli toteuttanut Opetushallituksen uudet ohjeet. Lisäksi heinäkuun lopussa kävin tapaamassa Aleksis Kiven peruskoulun rehtoria ja tutkin opetusviraston verkkosivuja.

Mutta huonolta näyttää.

Opetusvirasto järjesti toukokuussa 2006 jonkinlaisen Opetushallituksen tiedotteen mukaisen kyselyn. Asiaa koskeva opetusviraston perusopetuslinjan ohjeistuksen (**liite 2**) luvun ”1. Uskonnon opetus ja siihen osallistuminen” kohta ”Uskonnonvapauslain voimaantulo ja enemmistön uskontoon osallistuvat muut kuin evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvat” on seuraava:

Opetushallituksen uusissa ohjeissa todetaan seuraavaa:

[Sitten lainataan sama teksti kuin kantelukirjeeni 28.3.2006 sivun 2 alussa paitsi, että ”oppilas” on väärin korvattu ilmauksella ”oppilas/opiskelija”.]

Ohjeiden mukaan Helsingissä lomake uskonnonopetukseen osallistumisesta on jaettava kevään 2006 aikana kaikille vuosiluokkien 4–6 oppilaille, jotka ovat osallistuneet evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen, mutta eivät kuulu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Vuosiluokkien 1–3 ao. oppilaille lomaketta ei tarvitse jakaa, koska he ovat koulutulokkaina sen täyttäneet.

Ohjeistuksen tätä kohtaa seuraava kohta ”Kenelle uskonnon opetukseen osallistumista koskeva lomake jaetaan?” alkaa seuraavalla huomautuksella: *Edellinen toimenpide on erillinen ja koskee eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksen noudattamista.* Vielä kannattaa lainata kohdan seuraavasti kuuluva jatko: *Normaalisti lomake jaetaan: peruskoulussa vain koulutulokkaille; Suomeen ulkomailta muuttaville oppilaille/opiskelijoille; huoltajalle/opiskelijalle hänen pyynnöstään, jos hän haluaa muuttaa nykyistä asiantilaa; lukiossa ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Evankelisluterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan jäsenten ei tarvitse täyttää lomaketta.*

Perusopetuslinjan kyseisten 4.–6.-luokkalaisten huoltajille osoitettu yhdistetty tiedote ja lomake ”Osallistuminen uskonnon opetukseen/peruskoulu” (**liite 3**) vaatii tasan yhden huoltajan allekirjoituksen. Erityisesti valinnalle oppilaan jatkamisesta evankelisluterilaisen uskonnon opiskelussa ei siis ole vaadittu huoltajien yhteistä allekirjoitusta, ei muodollisesti eikä kuulemastani päätellen käytännössäkään. Tietystikään tiedotteessa ei myöskään ole kerrottu, ei huoltajille eikä kouluille, että tällainen huoltajan valinta on pätevä vain, jos oppilaan huoltajat ovat siitä samaa mieltä.

Samoin perusopetuslinjan tiedote ja lomake ”Osallistuminen oman uskonnon opetukseen/peruskoulu” (**liite 4**) vaatii vain yhden huoltajan allekirjoituksen.

Lisäksi Helsingin kaupungin opetusviraston oppilastietokortti perusopetuksen luokille 7–9 (**liite 5**) vaatii huoltajista vain yhden allekirjoituksen; kortissa ilmoitetaan rastilla sopivassa ruudussa, mihin koulun katsomusaineopetukseen tai tätä korvaavaan opetukseen koulussa tai mahdollisessa oppilaan omassa yhdyskunnassa oppilas osallistuu. Helsingin kaupungin opetusviraston Kuudesluokkalaisen oppaassa oppilaille ja heidän vanhemmilleen lukuvuodeksi 2006–2007 kerrotaan sivulla 11 seitsemännelle luokalle siirtymistä koskevassa luvussa (**liite 6**), että kuudesluokkalaiset täyttävät oppilastietokortin yhdessä vanhempiensa kanssa ja palauttavat sen luokanopettajalle viimeistään 26.1.06. Kortti oli siis täytetty jo ennen Opetushallituksen uusien ohjeiden ilmestymistä. Edelleen sivulla 11 kerrotaan, että yhtenäisen peruskoulun oppilaiden ei tarvitse täyttää oppilastietokorttia silloin, kun he jatkavat opiskelua omassa koulussaan, ja tämän vahvisti minulle jo aiemmin Aleksis Kiven yhtenäisen peruskoulun osalta sen rehtori. Oppilastietokortin yhteydessä ei huoltajille selvitetä katsomusaineiden opetusta koskevia perusopetuslain muutoksia. Kuten yltä selviää, nämä oppilaat eivät ole kuuluneetkaan uskonnon tai oman uskonnon opetukseen osallistumista koskevien tiedotteiden ja lomakkeiden (normaali)jakelun piiriin. Nyt 8.–9. vuosiluokilla olevien oppilaiden huoltajat eivät siis ole koskaan saaneet koulun taholta edes tietää, että enemmistön eli siis evankelis-luterilainen uskonnonopetus ei olekaan enää lähtökohta ja että joissain tapauksissa on tullut uusia valinnanmahdollisuuksia.

Kaikin tavoin Helsingin kaupungin opetusvirasto on siis ollut täysin tietämätön tai ainakin aivan vailla tiedostamista siitä uudesta vallitsevasta perusopetuslain 13 §:n tulkinnasta, jota KHO:n päätös merkitsee. Toukokuussa 2006 kysely olisi pitänyt kohdistaa kaikkien niiden lasten huoltajille, jotka eivät kuuluneet evankelis-luterilaiseen kirkkoon, mutta jotka joko opiskelivat evankelis-luterilaista uskontoa tai jotka olivat syksyn 2006 koulutulokkaita ja ilmoitettu opiskelemaan evankelis-luterilaista uskontoa. Kouluille ja huoltajille olisi pitänyt tiedottaa sekä laista että sen uudesta tulkinnasta, ja lomakkeet olisi pitänyt laatia tämän mukaisiksi.

Opetushallituksen uutta tiedotetta ei Helsingin opetusvirastossa ollut siis ymmärretty niin, kuin Opetushallituksen selvityksessä sitä on selitetty, mutta ei Opetushallituksen muistiossa haluttu, osattu tai uskallettu kirjoittaa.

Espoon kaupungin opetustoimi esimerkkinä. Selvitykseni Espoon kaupungin opetus- ja kulttuuritoimen ratkaisun osalta ovat vielä kesken; asianomainen katsomusaineiden konsultoiva opettaja ilmoitti ystävällisesti, että on vielä liian kiireinen lukuvuoden alkujärjestelyjen tähden ehtiäkseen vastata. Mutta Espoon kaupungin internetsivuilla opetus- ja kulttuuritoimen osastossa on peruskoulua koskeva lomake ”Ilmoitus/päätös: peruskoulun uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetus” (**liite 7**), joka on täten edelleen käytössä ja jossa on vain yhden huoltajan allekirjoituskohta.

Johtopäätökseni. Opetushallituksen selvitys ei muuta kantaani, että Opetushalli-

tuksen tiedote ei selvällä tavalla tiedota KHO:n päätöksen antamasta laintulkinnasta eikä anna selvää tämän laintulkinnan mukaista toimintamallia. Mielestäni sekä Opetushallituksen tiedotteen ja selvityksen että Helsingin kaupungin opetusviraston perusopetuslinjan (ja myös Espoon kaupungin opetus- ja kulttuuritoimen) ratkaisujen perusteella olisi hyvin tarpeellista, että itse perusopetuslain asianomaista 13 §:ää täsmennettäisiin ottamaan huomioon KHO:n päätöksen antama laintulkinta.

Huomautus. Opetushallituksen selvityksessä annetaan ymmärtää, että myös Opetushallituksen tiedote lukiokoulutusta antaville oppilaitoksille olisi päivätty 15.3.2006. Kuitenkin tiedusteluuni ma 24.4.2006 Opetushallituksen ylitarkastaja Pekka Iivoselle, aikooko Opetushallitus lainkaan antaa lupaamaansa lukiota koskevaa tiedotetta, kun sellaista ei vielä tuolloinkaan näkynyt Opetushallituksen verkkosivuilla, sain ke 26.4.2006 vastaukseksi, että tiedotteen oli pääjohtaja Kirsi Lindroos allekirjoittanut 31.3.2006, mutta että koska tiedotteen postittaminen oli kesken, ei asiakirjoja ollut 22.4.2006 mennessä toimitettu Opetushallituksen kirjaamoon. Kirjaamoon ne oli sitten kuulemma toimitettu, ja tiedote tuli viimeistään 24.–26.4.2006 verkkoonkin. Se tapahtui vain valitettavan myöhään omaa toimintaani ajatellen.

Jouni Luukkainen

Liitteet 1–7